БЛИЗЬКИЙ СХІД 06.06.2023 | Джозеф Дахер

І знову привіт!

Через дванадцять років Сирія повертається до Ліги арабських держав. Основні гравці в регіоні розраховують на авторитарну стабільність.

Після понад 12-річного призупинення участі Ліга арабських держав 7 травня 2023 року проголосувала за повернення сирійського режиму до свого складу. Менш ніж через два тижні Башара аль-Асада в Джидді в Саудівській Аравії на саміті Ліги вітав кронпринц і прем'єр-міністр Королівства Саудівської Аравії Мухаммед ібн Салман.

Хоча ОАЕ відіграють провідну роль у процесі нормалізації ситуації в Дамаску з кінця 2018 року після відновлення роботи свого посольства в Дамаску та запросили Башара Асада на Кліматичну конференцію ООН, нормалізація відносин між Саудівською Аравією та Сирією у квітні 2023 року, безсумнівно, стала ключовим чинником у розблокуванні повернення Сирії до Ліги арабських держав. Мотивація рішення Ер-Ріяда реабілітувати Дамаск пов'язана з національними цілями та динамікою в регіоні. Наприклад, для Саудівської Аравії пріоритетом є припинення контрабанди каптагону (фенетиліну). Значна частина виробництва та розповсюдження каптагону перебуває під контролем Четвертого відділу та пов'язаних з ним сирійських бізнесменів, які розбагатіли під час війни.

Крім того, процес нормалізації – наслідок еволюції зовнішньої політики Саудівської Аравії. Конфронтаційна зовнішня політика Мухаммеда ібн Салмана, яка проявилась у смертоносній війні проти Ємену у 2015 році та в максимальному тиску на Іран та його союзників у регіоні, виявилася невдалою. Ця політика стала занадто дорогою з політичної точки зору та почала загрожувати планам щодо реформування економіки. Тому Ер-Ріяд намагався встановити більш теплі відносини зі своїми сусідами.

Це почалося з закінчення «блокади» Катару в січні 2021 року, після чого відбулося примирення між двома країнами. Подібним чином Ер-Ріяд змінив відносини з Туреччиною, символом яких стала

зустріч Мухаммеда ібн Салмана з Ердоганом у червні 2022 року в Анкарі, а в березні 2023-го Саудівська Аравія оголосила про депозит у розмірі $5 млрд в центральному банку Туреччини для стимулювання економіки країни. Ця еволюція просунулася ще далі під час історичного політичного зближення Ірану та Саудівської Аравії за посередництвом Китаю на початку квітня. Відтоді обидві держави заявили про свою готовність співпрацювати заради «безпеки, стабільності та процвітання» на Близькому Сході. Це особливо важливо для Саудівської Аравії, щоб стабілізувати ситуацію в Ємені та запобігти загрозам з південного кордону. Також Королівство у цьому напрямку підштовхнуло уявлення про те, що Вашингтон більше не може забезпечити необхідну безпеку Саудівській Аравії, особливо після вибуху повстань у 2011 році або після бомбардування виробничих підрозділів Aramco у 2019 та 2020 роках.

Нарешті, ці зміни в політиці Саудівської Аравії переважно пов'язані з тим, що Королівству необхідно зосередитися на економічних реформах і цілях Саудівського бачення на 2030 рік, в якому прописано покінчити з залежністю від викопних видів палива, досягти $100 млрд на рік у прямих іноземних інвестиціях до 2030 року та приймати 100 млн туристів на рік до 2030-го.

США та Європейський союз офіційно засудили ці процеси нормалізації, але не змогли перешкодити країнам регіону відновити зв'язки з Дамаском. У США в травні 2023 року було внесено новий законопроєкт під назвою «Акт проти нормалізації режиму Асада 2023 року», щоб розширити список можливих цілей так званого Закону Цезаря, включивши в нього всіх членів сирійського парламенту, високопоставлених членів керівної партії Баас та осіб, відповідальних за нецільове використання міжнародної гуманітарної допомоги.

Що стосується Європейського союзу, безперервні процеси нормалізації в Дамаску, ймовірно, створять подальші розбіжності між європейськими державами щодо того, яку позицію вони займуть щодо Сирії – до цього вона ґрунтувалася на загальноєвропейському консенсусі про недопустимість нормалізації режиму, збереження санкцій та відсутність підтримки відбудови, поки не відбудеться політичний перехід. Процес нормалізації Дамаска на Близькому Сході може бути використаний деякими державами – членами ЄС, щоб закликати нормалізувати відносини з Дамаском, зокрема з точки зору заохочення «повернення біженців» до Сирії.

Цей процес також слід розглядати як наслідок глобального

ослаблення впливовості США. Ситуація не тільки дала більше можливостей іншим світовим державам, таким як Китай і Росія, діяти в регіоні Близького Сходу та Північної Африки, але й принесла користь регіональним державам, які діяли дедалі більш незалежно та розширили свій вплив у регіоні, включно з Туреччиною, Саудівською Аравією, Катаром і ОАЕ.

Загалом Саудівська Аравія та інші регіональні гравці мають бажання консолідувати авторитарну стабільність у регіоні, що забезпечить їхні політичні та економічні інтереси. Попри постійне суперництво між різними державами в регіоні, вони дотримуються спільної позиції в бажанні повернутися до ситуації, подібної до тієї, що існувала до повстань у 2011 році.

Наприклад, Катар, нехай і неохоче, допустив «арабський консенсус» щодо повернення Дамаска до Ліги арабських держав, щоб не накликати гнів керівництва Ер-Ріяда та інших арабських столиць. Катар стабільно налагоджує відносини з Саудівською Аравією, Єгиптом, ОАЕ та Бахрейном. Крім того, близький союзник Дохи Туреччина також дотримується політики нормалізації щодо сирійського режиму.

Реінтеграція Сирії з Лігою арабських держав не сприятиме реконструкції та економічному відновленню країни. Хоча санкції створюють суттєві перешкоди для залучення іноземних інвестицій та співпраці, а отже, створюють сприятливий контекст для процесу реконструкції, відновлення економіки та зміцнення спроможності держави, вони далеко не єдиний елемент.

По-перше, відсутність безпечної та стабільної економічної ситуації в Сирії створює суттєві перешкоди для залучення місцевих та іноземних інвестицій. По-друге, Дамаску не вдалося покращити фінансову ситуацію в країні та запобігти постійному знеціненню сирійського фунта. Такий контекст підриває привабливість можливих швидких і середньострокових доходів і прибутків від інвестицій в країні і, отже, аж ніяк не стимулює інвестування як зсередини, так і з-за кордону. По-третє, країна має обмежені фінансові можливості як у державному, так і в приватному секторах, а також не має дієвої інфраструктури та кваліфікованої робочої сили. Дамаск розподілив дуже скромні інвестиції на відновлення або розвиток інфраструктури, натомість спрямувавши більшу частину витрат на військові дії, зарплати в державному секторі та субсидії, хоча вони постійно зменшуються.

Наприклад, наприкінці 2022 року загальні депозити в приватних

банках Сирії оцінювалися в $1,9 млрд, що значно менше за $13,87 млрд у 2010 році. Окрім нестачі джерел фінансування, країна страждає від дефіциту кваліфікованої робочої сили, що поєднується зі стабільно високими рівнями еміграції, особливо молодих випускників.

До того ж будь-яка політика реконструкції за правління сирійського режиму не буде служити робочим класам країни, які здебільшого постраждали від війни та катастрофічної соціально-економічної ситуації. Наразі рівень бідності перевищує 90 відсотків, що майже втричі більше за загальний рівень бідності 33,6 відсотка у 2007 році. У січні 2023-го приблизно 15,3 млн осіб у Сирії потребували гуманітарної допомоги. Політика сирійського режиму не спрямована на вирішення економічних і соціальних проблем країни. Натомість політичні цілі режиму та цілі безпеки змусили його надати пріоритет консолідації власної влади та застосуванню санкцій до умовно свого населення. Режим намагатиметься отримати політичну та економічну вигоду від відбудови, одночасно зміцнюючи свою безпеку, якою він її уявляє.

Безперервний процес нормалізації ситуації в Дамаску, звичайно, слугує інтересам сирійського режиму, щоб зберегти та зміцнити своє правління, але також інтересам авторитарних держав у регіоні Близького Сходу і Північної Африки, які готові на все заради збереження своєї влади, зокрема стерти, придушити будь-який прогрес і відмовитися від ідеалів, за які боролися народні повстання 2011 року.

Переклад з англійської Наталії Сліпенко

Джозеф Дахер

Джозеф Дахер (Joseph Daher) — професор Інституту Європейського університету у Флоренції. Він працює під егідою дослідницького проєкту «Розвиток Сирії» у програмі «Орієнтація Близького Сходу». Також викладає в Лозаннському університеті у Швейцарії.